

*А.М. Ковальчук, канд. наук з фіз. вих. і спорту, доцент, А.М. Петренко, Ю.С. Баран
(Львівський державний університет безпеки життєдіяльності)*

УДОСКОНАЛЕННЯ ІГРОВОЇ МАЙСТЕРНОСТІ КУРСАНТІВ І СТУДЕНТІВ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ ЗАСОБАМИ МІНІ-ФУТБОЛУ

Проаналізовано використання тактичних схем ведення двосторонньої гри в міні-футбол. Розглянуто та запропоновано шляхи підвищення ефективності гри в міні-футбол під час участі в змаганнях різного рівня, які проводяться серед збірних команд силових структур Львівщини та України. Виокремлено основні тенденції вдосконалення навчально-тренувального процесу під час тренування та змагальної діяльності.

Ключові слова: тактичні знання, тактичні вміння, техніко-тактична підготовка, гра у міні-футбол.

Вступ. Організація колективних техніко-тактичних дій команди з міні-футболу серед студентської молоді як єдиного цілого при вирішенні завдань, що виникають у конкретній ігровій ситуації, є проявом командної тактики. Проте гра у міні-футбол — це одночасно організація та проведення як наступальних, так і захисних техніко-тактичних дій, тому основною вимогою щодо футбольної команди, яка проводить колективні техніко-тактичні дії, є, перш за все, повна та гармонійна рівновага між захистом і нападом [1, 2].

У команді з міні-футболу можуть бути яскраві особистості— індивідуальності "зірки", що, зрозуміло, урізноманітнює калейдоскоп командної гри. Але тільки при умові прояву своїх кращих "зіркових" якостей в інтересах колективної гри зміст функціональної єдності команди як високоорганізованої структурної одиниці не втрачатиметься. Тому виникає необхідність у вдосконаленні рівня технічної та тактичної майстерності футболістів, підвищення ефективності гри [1, 2].

Постановка завдання:

1. Провести аналіз існуючих систем підготовки гравців із міні-футболу, їх технічної та тактичної майстерності.

2. Надати практичні рекомендації щодо підвищення ефективності гри у міні-футбол.

Теоретичне дослідження. Для сучасної техніки і тактики гри в міні-футбол характерним є те, що наступальні та захисні технічні й тактичні дії мають масовий характер і гармонійно поєднуються з індивідуальними методами ведення гри. Крім того, одним із основних напрямків розвитку сучасного міні-футболу є тенденція щодо продуманого поєднання наступальних і захисних дій за рахунок підвищення мобільності та універсалізації гравців, більш чіткої організації гри. А індивідуальні дії окремих "зірок", як правило, підпорядковуються колективній грі.

У свою чергу, гра футбольної команди базується на використанні певних тактичних систем. Найбільш поширеними в сучасному міні-футболі є тактичні системи й їх різновиди, які умовно позначаються як 1+2+2 (Рис.1), 1+1+3 (Рис.2), 1+3+1 (Рис.3), 1+4+0 (Рис.4), 1+0+4 (Рис.5), де перша цифра — воротар, друга — кількість номінальних захисників, третя — кількість номінальних нападників.

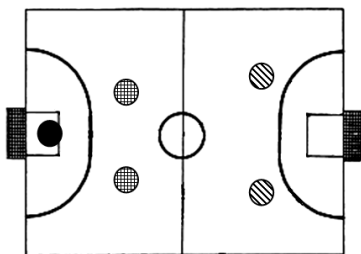

Рис. 1. Схема 1+2+2

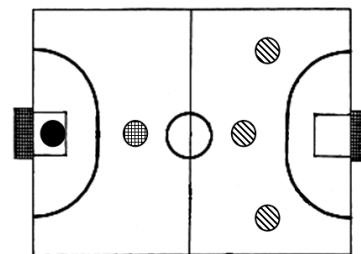

Рис. 2. Схема 1+1+3

Проте всі представлені цифри — досить умовні. Визначення кількості гравців різних амплуа в різноманітні певних тактичних системах є виключно прерогативою тренера. Узагалі у тренерському середовищі прийнято виходити не від умовних схем, а від наявних у розпорядженні тренера кваліфікованих і здорових виконавців.

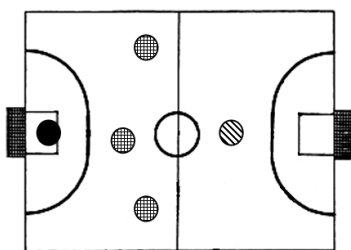

Рис. 3. Схема 1+3+1

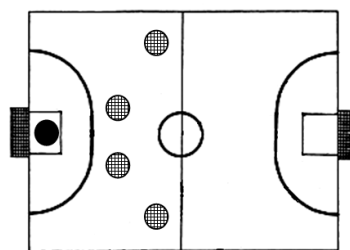

Рис. 4. Схема 1+4+0

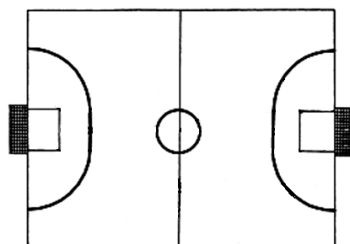

Рис. 5. Схема 1+0+4

Ось чому техніко-тактичні дії команди, яка застосовує системи 1+2+2, 1+1+3, 1+3+1, 1+4+0, 1+0+4, та їх різновиди, мають базуватися на основних принципах ведення командних техніко-тактичних дій. Згідно із вимогами сучасного міні-футболу розпочинати атаку команди, як правило, повинен перший номер — воротар, який намагається ввести м'яч у гру таким чином, щоб було створено найкращі умови для ефективної атаки своєї команди [2].

Саме воротар змушений бути дуже зосередженим протягом всієї гри і (що особливо важливо) уміти бездоганно діяти за межами свого штрафного майданчика в якості п'ятого польового гравця, виходити на перехоплення м'яча, який посилається із глибини командних побудов суперника [2].

Гравці задньої лінії обов'язково повинні приймати участь як у захисних, так і наступальних техніко-тактичних діях. При чому, виконуючи функції щодо захисту власних воріт, захисник змушений діяти відповідно до ситуації, що склалася на футбольному полі: при втраті м'яча переключитися на персональну "опіку" одного із суперників або перекривати одну із зон футбольного поля. Крім того, захисники зобов'язані систематично "підключатися" до активних наступальних дій своєї команди, допомагати збереженню ініціативи при володінні м'ячем, контролювати середину поля, забезпечувати організацію наступу при задіянні великої кількості гравців у нападі [2].

Гравці передньої лінії (нападники), згідно із вимогами до спеціалізації футболістів даного амплуа, — завжди націлені на ворота суперника й у постійному пошуку найкоротших шляхів для виходу на ударну позицію. Нападники завжди знаходяться під контролем одного або кількох суперників і тому повинні багато маневрувати, поєднуючи "відкривання" з відволіканням уваги гравців оборони суперника.

Головними завданнями навчання та вдосконалення індивідуальних техніко-тактичних дій курсантів та студентів є:

- виховання вміння швидко й правильно (спритно) оцінювати ігрову ситуацію та обирати найбільш доцільні техніко-тактичні прийоми;
- навчання щодо ефективного обігравання одного або кількох гравців суперника;

- виховання вміння варіювати техніко-тактичними засобами ведення гри залежно від умов конкретного матчу (проти певного суперника, на футбольному полі зменшених розмірів тощо). Навчання та вдосконалення індивідуальних техніко-тактичних дій курсантів, студентів проводиться за тими ж принципами, що і навчання техніки гри. Техніко-тактичні дії в нападі вивчаються паралельно з техніко-тактичними діями у захисті [1].

Початкове навчання групових техніко-тактичних дій проходить у полегшених умовах, які потім ускладнюються наявністю суперника. Удосконалення здійснюється при виконанні спеціальних ігрових вправ та у процесі навчально-тренувальних ігор [1, 2].

При вивченні та вдосконаленні групових техніко-тактичних дій у захисті необхідно звертати увагу на своєчасне підстрахування партнерів і максимально налагоджені взаємодії при зміні місць нападниками суперника. При цьому переважають ігрові вправи 3x2, 4x3, 4x2, 5x4 (у колі, квадратах, прямокутниках різних розмірів) [2].

За допомогою даних вправ футболісти (курсанти, студенти) вчать правильно обирати позицію, організувати захист проти суперника, який має чисельну перевагу, удосконалюють взаєморозуміння між гравцями. Розміри кола, квадратів, прямокутників збільшуються залежно від кількості гравців, які задіяні у виконанні вправ.

Одночасно з розучуванням і відшліфовуванням окремих групових техніко-тактичних вправ та вдосконалення тактичних вмінь необхідно створювати й засвоювати варіанти виконання стандартних положень (удар від воріт, штрафні, кутові, вільні удари у захисті та при виконанні нападаючих дій, а також введення м'яча з-за бокової лінії) [1,2].

Після того, як гравці засвоїли основні індивідуальні та групові техніко-тактичні дії, взаємодії між кількома футболістами та набули теоретичних знань про тактику гри команди, можна приступати до вивчення різноманітних варіантів ведення гри.

Першим етапом може й повинна бути навчально-тренувальна гра. Варто зазначити, що в перших іграх не треба ставити занадто складні завдання перед футболістами, оскільки тут розучуються індивідуальні функції гравців, основні елементи взаємодій, засвоюються основні принципи переходу від нападу до захисту та навпаки. Після цього засвоюються тактичні комбінації в окремих ланках і лініях команди при виконанні наступальних та захисних тактичних дій.

Командні техніко-тактичні дії вдосконалюються у двосторонніх іграх, які є основним засобом ігрової підготовки курсантів, студентів. Рівень техніко-тактичної підготовленості курсантів, студентів залежить від оволодіння ними засобами спортивної тактики (технічними прийомами та способами їх виконання), видами спортивної тактики (наступальною, захисною, контр наступальною) і формами спортивної тактики (індивідуальною, груповою, командною) [1, 2].

У структурі техніко-тактичної підготовленості курсантів, студентів необхідно виділяти такі спеціалізовані поняття, як тактичні знання, тактичні вміння, тактичні навички, тактичне мислення [1, 2, 3].

Структура тактичної підготовленості базується на характері стратегічних завдань, що визначають основні напрямки спортивної боротьби. Ці завдання можуть бути пов'язані з участю курсантів, студентів у кількох серіях змагань із метою підготовки та успішного виступу в головних змаганнях сезону і, таким чином, мати перспективний характер. Дані завдання можуть також бути й локальними, пов'язаними з участю в окремих змаганнях або в конкретному матчі [3].

Основу тактичної підготовленості окремих футболістів і команд у цілому становлять:

- наявність у тактичному арсеналі сучасних засобів, форм і видів тактики ведення спортивної боротьби;
- відповідність тактики щодо рівня розвитку міні-футболу з оптимальною структурою змагальної діяльності;
- відповідність тактичного плану щодо особливостей конкретної гри (стан місця проведення матчу, характер суддівства, поведінка болільників тощо);
- зв'язок тактики з рівнем досконалості інших сторін підготовленості – технічної, фізичної, психологічної [2].

При розробці тактичного плану необхідно враховувати техніко-тактичні та функціональні можливості всіх гравців, досвід в організації тактичних дій курсантів, студентів, які можуть або повинні взяти на себе обов'язки лідерів команди, а також подібний досвід гравців суперника, їх технічні та фізичні можливості, психологічну підготовленість, варіативність тактики під час турніру, матчу, тайму чи невеликого відрізка гри залежно від характеру техніко-тактичних дій суперників і партнерів, ходу спортивної боротьби тощо.

Крім того, складність тактичних дій у міні-футболі визначається значними труднощами, які виникають при сприйнятті ситуації, прийнятті рішень та їх реалізації у зв'язку із частотою зміною ігрових ситуацій, дефіцитом часу, обмеженим простором, браком інформації, маскуванню суперником своїх справжніх намірів тощо [1, 2, 3].

Необхідно зазначити, що прийняття рішень у змагальній діяльності футболістів (курсантів, студентів) має певні специфічні особливості:

1. Діяльність в умовах гострого ліміту часу: незалежно від "правильності" будь-якого ходу, він має тактичну цінність тільки при оперативному здійсненні та в повній відповідності до ігрової ситуації, що склалася на футбольному полі.

2. Невизначено-послідовний характер рішень: після кожного тактичного ходу ситуація на полі змінюється й вимагає вже іншого вирішення, яке дуже часто кардинально відрізняється від попереднього.

3. Сприйняття великої кількості елементів тактичної ситуації, що структуруються в динамічну систему відповідно до прогнозованою найбільш імовірною розвитку тактичної ситуації.

4. Вибір тактичного рішення з кількох варіантів, досить близьких за формою та змістом, і здатність "здійснити стрибок" через проміжні та несуттєві варіанти.

5. Панорамне орієнтування на всьому полі зору, при якому футболіст (курсант, студент) логічно пов'язує такі елементи ситуації, які є зовсім несхожими або малоподібними за зовнішніми ознаками.

6. Утримання в оперативній пам'яті та уявне ранжування елементів тактичного завдання, зміна плану його вирішення безпосередньо в процесі тактичної дії.

Важливим показником спортивної майстерності курсантів, студентів є активність тактичних дій. Спортсмени повинні вміти нав'язувати суперникам свій стиль гри, здійснювати постійний психологічний тиск різноманітністю й ефективністю своїх дій, витримкою, волею до перемоги, впевненістю у власних силах та вірою в загальний успіх. При цьому активність тактичних дій є необхідним показником тактичної підготовленості при організації та веденні як наступальних, так і захисних тактичних дій [1, 2].

Рівень досконалості тактичних взаємодій партнерів у групових і командних тактичних діях є не менш важливою стороною тактичної підготовленості. Саме від ефективності взаємодій курсантів, студентів, вмілого поєднання відшліфованих тактичних схем ведення змагальної боротьби з використанням нестандартних ходів, використання індивідуальних можливостей кожного гравця для досягнення кінцевого результату залежить ефективність комбінаційної гри команди з футболу [2, 3].

Для ефективної спільної ігрової діяльності гравців необхідним є раціональний розподіл функціональних обов'язків при виконанні комплексних рухових завдань, метою яких є успішне подолання опору суперника в конкретній ігровій ситуації. Причому, функції спортсменів у кожній з цих ситуацій можуть докорінно змінюватися [2].

Вихідним фактором у тактичних діях курсантів, студентів повинен бути загальний тактичний задум, принципи ведення гри, які відпрацьовуються, як правило, до матчу як основної лінії організації дій, взаємозв'язків окремих гравців і ланок та подолання протидій суперників на шляху до мети.

Створення єдиного й повного розуміння про той напрямок розвитку міні-футболу, який розкриває технічні, тактичні й функціональні можливості футболістів, можливе в тому випадку, якщо спільними зусиллями вчених, тренерів, спеціалістів буде постійно здійснюватися глибокий аналіз тенденцій різних сторін еволюції найпопулярнішого виду спорту, яким є футбол. Перш за все, це стосується низки питань, пов'язаних із змістом міні-футболу, методами організаційного і наукового забезпечення [3].

У будь-якій спортивній грі яскраво демонструється намагання кожної команди будувати свої дії на основі закономірностей в еволюції футболу, які обумовлюють постійну участь у тактичних діях всіх польових гравців незалежно від того, хто володіє м'ячем — партнер чи суперник. При чому зони тактичних дій гравців усіх амплуа ще більше розширюються під впливом образу гри, створеного тренером і спортсменами [1, 2].

У рамках цього образу на основі синтезу відомих форм і методів гри постійно виникають різні тактичні варіанти, які застосовуються в кожному конкретному матчі залежно від турнірного положення команди, можливостей суперника, кліматичних і погодних умов. Усе це підпорядковане єдиній меті — розширити командні тактичні можливості для досягнення необхідного результату.

Початкове розташування курсантів, студентів починає стабілізуватися й відіграє в сучасному міні-футболі незначну роль, оскільки розширилися зони дії окремих гравців, а у зв'язку з цим ефективніше використовується ігровий простір. Зросла також швидкість індивідуальних і колективних тактичних дій, розширився спектр варіювання тактикою, з'явилося дещо інше уявлення про моделювання різноманітних тактичних дій, необхідних співвідношень функціонального стану систем організму, які визначають рівень спеціальної працездатності футболістів. Зростання тренувальних і змагальних навантажень у сучасному міні-футболі вимагає від спортсменів високого рівня підготовленості: фізичної, технічної, тактичної, психологічної. При цьому футболісти змушені за мінімально короткий проміжок часу виконувати різноманітні технічні прийоми, які спрямовані на вирішення конкретних тактичних завдань на фоні високої змагальної інтенсивності гри [2].

Міні-футбол на сучасному етапі є тим видом спорту, у якому назріла необхідність максимальної реалізації техніко-тактичних можливостей курсантів, студентів в умовах високої ігрової та рухової активності. Застосування такого підходу надасть можливість досягти вагомих результатів завдяки правильній побудові навчально-тренувального процесу. Це дозволить разом із раціональним управлінням фізичними якостями гравців вдосконалювати техніко-тактичну підготовку курсантів, студентів [3].

З метою оптимізації навчально-тренувального процесу курсантів, студентів на основі експериментальних даних необхідно розробити систему управління розвитку функціональних можливостей гравців спеціальними ігровими техніко-тактичними засобами. Для цього треба мати співвідношення кількісно виражених значень фізичного впливу за такими факторами: інтенсивність і тривалість вправ, режими чергування серій вправ із відпочинком, кількість повторень вправ і серій, а також структуру ігрових вправ.

Необхідно підкреслити, що творчий чи імпровізований підхід курсантів, студентів у ігровій діяльності, їх майстерність полягає в певному рівні тренуваності, який дозволяє варіювати тактичними моделями з метою збільшення кількості непередбачуваних ситуацій для суперника і зменшення таких ситуацій для своєї команди. Якщо вони виникають, то накопичені різні варіанти раніше змодельованих техніко-тактичних дій повинні створити можливість вийти з будь-якої, навіть, найскладнішої ситуації з мінімальними втратами.

На думку спеціалістів футболу, тактична ефективність гри прямо залежить від уміння спортсменів оцінювати ситуацію та знаходити правильне рішення в конкретному ігровому моменті. Це в кінцевому підсумку визначається станом підготовленості курсантів, студентів, що є результатом генетичної обдарованості та кумулятивного ефекту програм підготовки. Тому метою техніко-тактичної підготовки, виходячи із сказаного вище, є навчання курсантів, студентів раціонального вирішення тактичних завдань, які виникають у процесі гри. Здійснення цієї мети досягається за допомогою реалізації спеціальних вправ техніко-тактичного характеру, які визначають ефективність вирішення даних завдань [1, 2, 3].

Висновки. Отже, на нашу думку завдання техніко-тактичної підготовки курсантів, студентів (гравців у міні-футбол) необхідно вирішувати за допомогою різноманітних суміжних спортивних ігор та ігрових вправ.

Не бажано намагатися якнайшвидше навчити курсантів, студентів (гравців у міні-футбол) грати в міні-футбол, жертвуючи усесторонньою підготовкою. Важливо підтримувати раціональне співвідношення між різними сторонами підготовки, змінюючи різноманітні засоби та їх спрямування в процесі зростання загальної та спеціальної підготовленості гравців.

Під час одного навчально-тренувального заняття не рекомендується вирішувати відразу декілька завдань і вивчати більше двох нових техніко-тактичних прийомів.

Намагання курсантів, студентів "показати себе з найкращої сторони" необхідно розвивати в процесі проведення змагань та складання нормативів із загальної та спеціальної фізичної підготовки.

Список літератури:

1. **Теоретико-методичні основи підготовки спортсменів/** Келлер В.С., Платонов В.М. — Л.: Українська Спортивна Асоціація, 1993. — 270 с.

2. **Ігри та ігрові вправи техніко-тактичного характеру в підготовці футболістів/** Фалес Є.Г., Огерчук О.Ф., Колобич О.В., Дублінський А.В. — Л.: ВКП фірми ВМС, 1998. — 112 с.

3. **Фізичне виховання курсантів навчальних закладів МНС України протягом дня/** Навчально-методичний посібник / Ратушний Р.Т., Кошеленко В.В., Ковальчук А.М., Антошків Ю. М. — Л.: ЛДУБЖД, 2011. — 140 с.

А.М. Ковальчук, А.М. Петренко А.М., Ю.С. Баран

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ИГРОВОГО МАСТЕРСТВА КУРСАНТОВ И СТУДЕНТОВ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ СИЛОВЫХ СТРУКТУР УКРАИНЫ СРЕДСТВАМИ МИНИ-ФУТБОЛА

Проанализировано использование тактических схем ведения двусторонней игры в мини-футбол. Рассмотрено и предложено пути повышения эффективности игры в мини-футбол во время участия в соревнованиях различного уровня, проводимых среди сборных команд силовых структур Львовщины и Украины. Выделены основные тенденции совершенствования учебно-тренировочного процесса во время тренировки и соревновательной деятельности.

Ключевые слова: тактические знания, тактические умения, технико-тактическая подготовка, игра в мини-футбол.

А.М. Kovalchuk, А.М. Petrenko, Y.S. Baran

IMPROVING THE CADETS AND STUDENTS' GAME SKILLS OF MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE BY MEANS OF MINI SOCCER

The use of tactical schemes of conducting two-way game of mini soccer is analyzed. Ways of improving the effectiveness of indoor soccer game while participating in competitions of various levels conducted among teams of security ministries of Lviv region and Ukraine are examined and suggested. The basic trends of improving educational and training process during training and competitive activities.

Keywords: tactical knowledge, tactical skills, technical, technical and tactical training, indoor soccer game

